

Петрушев К. В., Солодовник Т. О.
м. Харків, Україна

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ В УКРАЇНІ

Продуктивність праці в Україні за різними оцінками в 2-4 рази нижча ніж в розвинених країнах. Насамперед, це пов'язано з тим, що більшість продукції, яку виробляють та експортують українські підприємства, має низьку додану вартість. Частка високотехнологічної продукції у структурі українського товарного експорту впала з 6% у 2013 році до 3% 2014 році. Основною причиною такого падіння є зовнішньополітичний фактор, адже велика частка високотехнологічної, наукоємної продукції з високою доданою вартістю експортувалася на підприємства Російської Федерації. Проте негативні тенденції у цій сфері спостерігалися майже весь час з моменту проголошення незалежності України.

В сучасному світі найдинамічніше розвиваються високотехнологічні економіки. Запорукою розвитку високотехнологічних галузей виробництва є розвиток та ефективна реалізація людського капіталу.

З 1995 року Всесвітній банк проводить дослідження національного багатства у більшості країн світу. Згідно з методологією, яку він використовує, національне багатство має три головні складові: фізичний капітал, природні ресурси та людський капітал. Частка людського капіталу в середньому на планеті складає 64%. Причому, існує чітка залежність між тим, наскільки розвинутою є країна і тим, який відсоток припадає на частку людського капіталу в загальному обсязі національного багатства. У розвинених країнах цей показник сягає 80%.

Розробники теорії людського капіталу, зокрема Теодор Шульц та Гаррі Беккер, наголошували на необхідності здійснення державних і приватних капіталовкладень саме у людський фактор.

Починаючи з 1995 р. в Україні готують звіти про людський розвиток. Такі звіти за 1995—1999 рр., опубліковані Програмою розвитку ООН (ПРООН), стали основою для обґрунтування поняття людського розвитку як засобу і мети національного розвитку. На їх основі Національна академія наук України розглянула і прийняла розроблений ПРООН індекс людського розвитку. Нині цей індекс став вагомим показником розвитку людського потенціалу, моніторинг якого здійснюється Державним комітетом статистики на регулярній основі [1].

У 2015 році Всесвітнім економічним форумом (World Economic Forum) був оприлюднений рейтинг оцінок людського капіталу, складений за підсумками досліджень цього показника у 124 країнах світу. В цьому рейтингу Україна посіла 31 місце.

За оцінками експертів, в Україні проживає 31,3 млн. населення працездатного віку, частка зайнятих складає 55%, рівень безробіття оцінюється у 7,2%. Середній вік нашого населення – 39 років (у Фінляндії – 42, Угорщині – 40, Росії і Польщі – 38, Індії – 25 років).

Дослідження надає оцінку розвитку людського капіталу за п'ятьма віковими групами: (до 15 років; від 15 до 24; від 25 до 54; від 55 до 64; 65 і більше років) та дозволяє визначити сильні і слабкі сторони в кожній з них.

Позиції України за різними віковими групами досить різняться. Найкращий показник у населення пенсійного віку (вікова група 65 років і більше) – 9 місце в світі, а також у вікової категорії від 15 до 24 років – 17 місце [2].

Важливою складовою індексу людського ресурсу є освітній рівень населення. В першу чергу доступність освіти в Україні забезпечила їй досить високе місце в цьому рейтингу.

Але існують значні негативні тенденції, оскільки найвищий показник серед вікових груп має найстарша вікова група, а найнижчий – економічно найактивніша група віком від 25 до 54 років (41 місце).

За реалізацією людського потенціалу Україна посідає 82 місце. Наша країна суттєво відстає за такими показниками: недостатні інвестиції українських компаній в розвиток своїх працівників, відтік молодих, перспективних та кваліфікованих кадрів через неможливість реалізувати себе, низька тривалість здорового життя, соціально-економічні причини.

Для підвищення конкурентоспроможності України в сучасному світі необхідно розробити державну стратегію розвитку людського капіталу. Розвиток людського капіталу потребує вкладення інвестицій, які, на думку багатьох дослідників, дають тривалий позитивний економічний та соціальний ефект.

Інвестиції в людський капітал можна класифікувати за такими групами витрат:

- первинна освіта (дошкільна, початкова, середня, професійно-технічна, вища);
- охорона здоров'я в широкому розумінні, включно з усіма витратами, які сприяють продовженню тривалості життя, зміцненню імунітету, фізичної та психічної сили, витривалості людей;
- освіта дорослих, що включає навчання та підвищення кваліфікації на виробництві, самовдосконалення, додаткову освіту тощо;
- виховання гуманітарних складових людського капіталу, що включає вміння підтримувати нормальні стосунки, налагоджувати ділові контакти, політичну та

соціальну лояльність, відповідальність людини, її корпоративність, моральність, ціннісні орієнтації;

- посилення мотивації працівників до підвищення якості своєї праці;
- міграція працівників та їхніх сімей з метою поліпшення умов працевлаштування;
- пошук економічно важливої інформації [3].

Забезпечити необхідні заходи у всіх перелічених сферах у короткий проміжок часу не уявляється можливим, тому інвестиції слід направити на ключові напрями: освіту і науку. Державна підтримка освіти за найбільш перспективними напрямками, створення умов для самореалізації молодих фахівців, їх соціальний захист, капіталовкладення в фундаментальні наукові дослідження – ось основні заходи, які можна було б запровадити в якості першочергових. Очевидно, що підвищення рівня людського капіталу тісно пов'язане з загальним соціально-економічним розвитком країни. Розвиток медицини, інфраструктури, технологій, комунікацій, культури, соціальної сфери, поліпшення демографічної ситуації позитивно відображаються на якості людського капіталу країни.

Як показують дослідження, що навіть за відсутності системної державної підтримки, людський капітал України є однією з її конкурентних переваг у сучасній світовій економіці. Резерви у цій сфері є досить значними, і потребують створення належних умов для їх реалізації.

Стратегія розвитку людського капіталу та програма її реалізації можуть стати важливим чинником економічного зростання та поліпшення соціально-економічних умов життя населення України.

Список використаних джерел:

- 1 Мочерний С. В. Економічна теорія : посібник / С. В. Мочерний. – К. : Видавничий центр «Академія», 2002. – 656 с.
- 2 Економічний дискусійний клуб. Рівень розвитку людського капіталу України в 2015 році. [Електронний ресурс]. URL: <http://edclub.com.ua/analitika/riven-rozvytku-lyudskogo-kapitalu-ukrayiny-u-2015-roci>
- 3 Кириленко, В. В. Економіка: навч. посіб. / В. В. Кириленко. – Тернопіль : Економічна думка, 2003. – 155 с.